

ENTREVISTA

M. CARME JUNYENT

La vida de les llengües

LA TRADICIÓ DE MARTÍ DE RIQUER

Jordi Galves, Jordi Puntí

LA PASSIÓ D'ADÈLE

Imma Merino

LA FI DELS GÀNGSTERS

Josep Pelfort

EL SILENCI DE XAVIER VALLS

Susanna Portell

HÄNDEL CONTRA EL BORBÓ

Joaquim Rabaseda

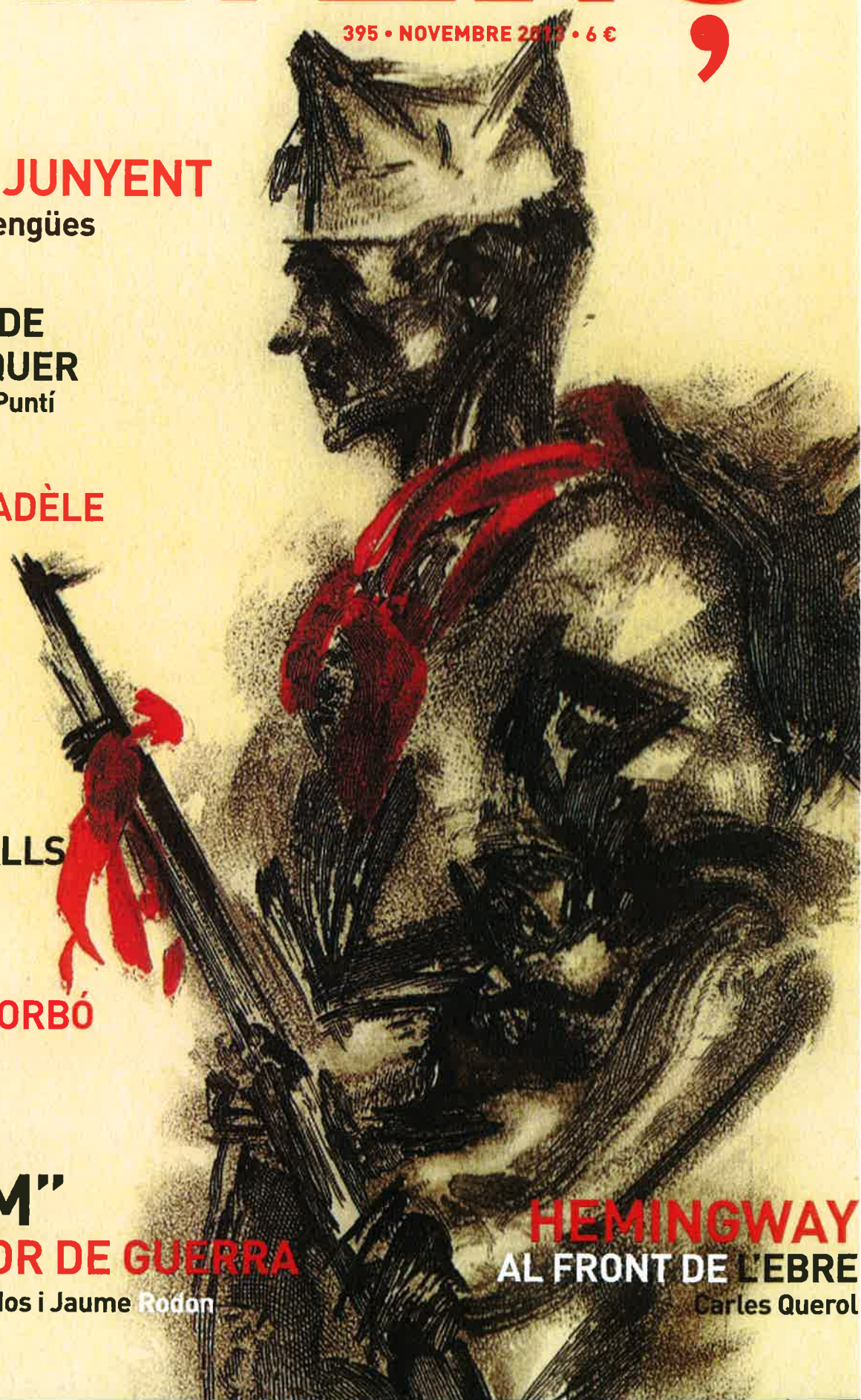

"SIM" PINTOR DE GUERRA

Joan Prados i Jaume Rodon

HEMINGWAY AL FRONT DE L'EBRE

Carles Querol

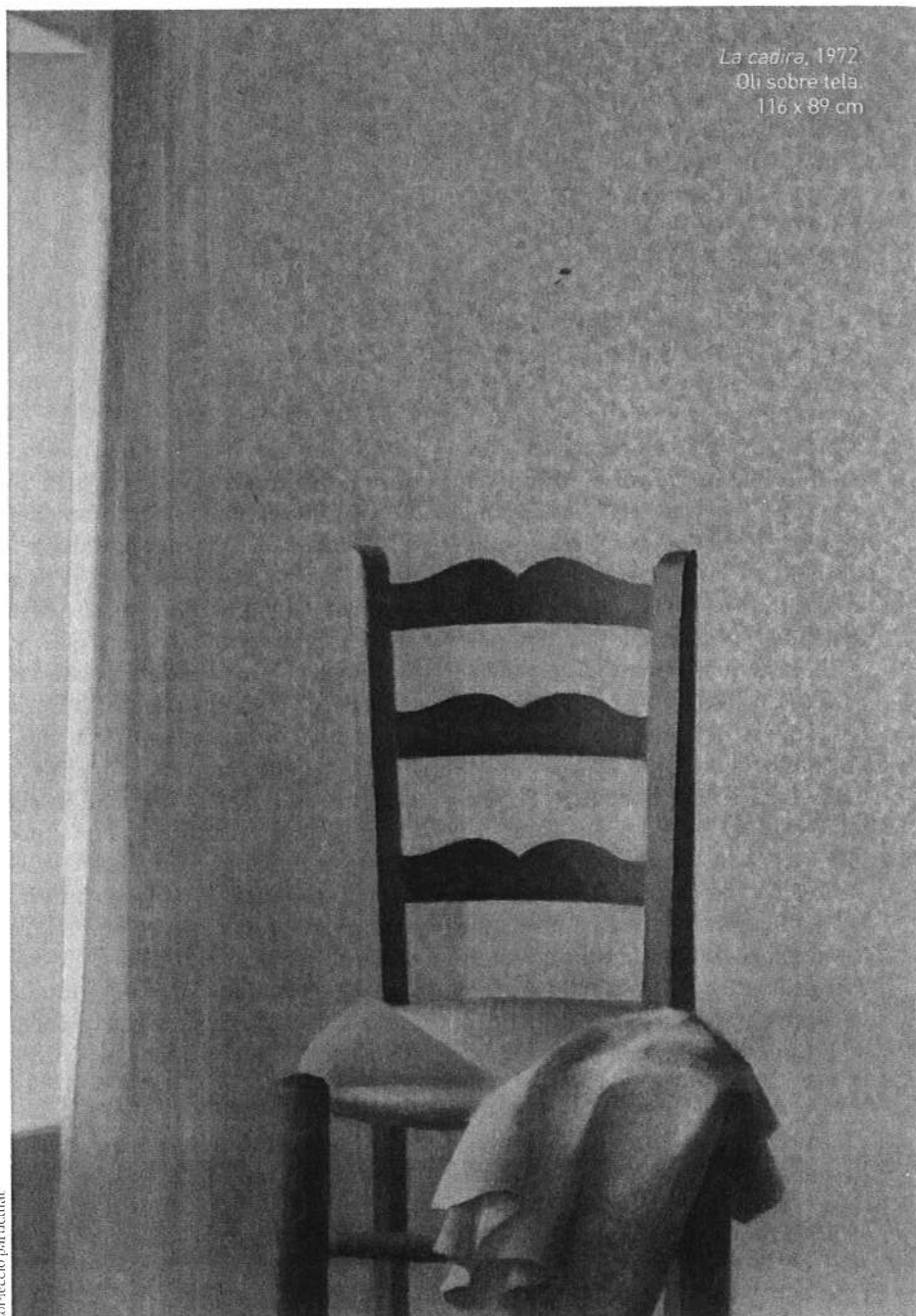

Xavier Valls, les petites coses de cada dia

ART. La Fundació Vila Casas ret homenatge a Xavier Valls, un pintor que se sentia «un exiliat, un solitari, un home que busca alguna cosa sense poder assolir-la».

SUSANNA PORTELL

Dues cartes em porten la veu i la sensibilitat de dos pintors i amics, a qui avui la Fundació Vila Casas ret homenatge: Xavier Valls (Barcelona, 1923-2006) i Luis Marsans (Barcelona, 1930). Les recupero entre les nombroses notes a peu de capítol que hi ha en el llibre de memòries, *La meva capsa de Pandora*, de Xavier Valls.¹ Ell, arrelat a la capital francesa des del 1949, després de tenir un paper clau en la creació del Cercle Maillol, a l'Institut Francès de Barcelona, acaba d'enviar-li a Marsans el text de presentació que ha escrit per a la seva primera exposició a París, el setembre de 1980. Un any abans, en un dels sopars que li agradava convocar a casa seva, amb la seva esposa Luisa Galfetti, li havia presentat Denise Renard, directora de la galeria Jacob. Marsans, agraït, li respon: «*Querido Xavier, hace dos días llegó la carta con el texto del catálogo. Me gusta muchísimo, me gusta muchísimo, muchas gracias. La postal es estupenda, es un recuerdo de ahora mismo de esta Barcelona que va desapareciendo... Muchas veces miro la pintura que nos regalaste (todavía no está colgada) y un aspecto nuevo, unos valores que no había percibido, han aparecido en ella, es quizá un raro equilibrio entre el color, el volumen y la luz... Esto es no decir nada, pero si hay tal intensidad, la sombra está retenida y el color invade la atmósfera, el cuadro "es" sino, no, quiero decir que valoraba y apreciaba en tu pintura unas cosas y otras se han añadi-*

*La cadira, 1972.
Oli sobre tela.
116 x 89 cm*

Col·lecció particular

do. Cuando venga a París me gustará volver a ver pintura tuya. Es imposible hablar de esas cosas...». Desconec la imatge de la postal, però m'agrada imaginar el so de l'escriptura en la seva estimada casa d'Horta, on passava unes setmanes al febrer i els mesos d'estiu. Ell, que havia nascut

en aquest barri, necessitava retrobar-se amb el seu espai d'infantesa i joventut, estirar el temps amb els amics de sempre. També feia aquarel·les i prenia notes. A París, rere les finestres del seu taller que donava al Sena, preferia pintar olis, mentre esperava l'arribada de la primera glicina

florida en el jardí de la casa dels seus pares, a Horta.

La segona carta és del 27 d'abril de 1981. Luis Marsans, emocionat, el felicita per l'exposició retrospectiva que tindrà Valls al Museu Ingres, de Montauban: «...una seria e intensa emoción o una serena gravedad hay en tu pintura, que me gustaría considerar, no sé si como lección de pintura o lección de la vida misma. No conozco el Museo Ingres, pero no sé por qué me parece un lugar muy adecuado para ti. Nunca lo había pensado, pero quizá existe un lejano parentesco entre vosotros, pienso en los dibujos de Ingres y en los tuyos, y quizá en la esencia haya algo semejante. Bien entendido, no en la forma...» Resseguint la llarga bibliografia sobre Xavier Valls, m'aturo en un títol que m'agrada, no sé molt bé si per la seva brevetat o la seva musicalitat. El signa el filòsof Antoni Marí, persona molt estimada pel pintor: «Xavier Valls en Montauban».² L'article, tanmateix, ens porta dos noms importants en la seva vida: l'escriptor cubà Alejo Carpentier i el filòsof i musicòleg francès Vladimir Jankélévitch.

Sotto voce, absències que parlen. Una de les obres triades per Glòria Bosch per convocar-nos al món més quotidià, íntim i estimat pel pintor es titula *La cadira*. Es troba disposada lleugerament desplaçada cap a una finestra, un espai sempre estimat per Valls. Al damunt, una roba sembla haver-hi quedat abandonada. José Bergamín veié aquesta obra com un retrat, com el «retrat del fantasma». «Com a pintor em sento un exiliat, un solitari, com un home que busca alguna cosa sense poder assolir-la» —escriu Valls. Quan Jankélévitch ens parla de la consciència nostàlgica, diu que «l'exiliat afina l'oïda per percebre el pianíssim de les veus interiors a través de l'estrèpit de la ciutat». Segur que a Valls li hauria agradat llegir el que Marí escriu a *Llibre d'absències*: «Perseguia una idea incerta; com més m'hi apropava, més s'allunyava, i com més s'allunyava, més ganes posava per aconseguir-la» o quan, parlant sobre Proust, afirma que «sí, que l'art ens pot consolar de la vida perquè ens mostra a cadas-

cun de nosaltres el més profund de nosaltres mateixos.» Marí acaba el seu viatge, propiciat com tantes vegades a la vida gràcies a un meravellós atzar, escrivint: «no sabia on havia arribat, però era un lloc per estar-s'hi molt de temps, un lloc favorable a la contemplació, a la reflexió entotso-lada, amb la comunicació amb allò

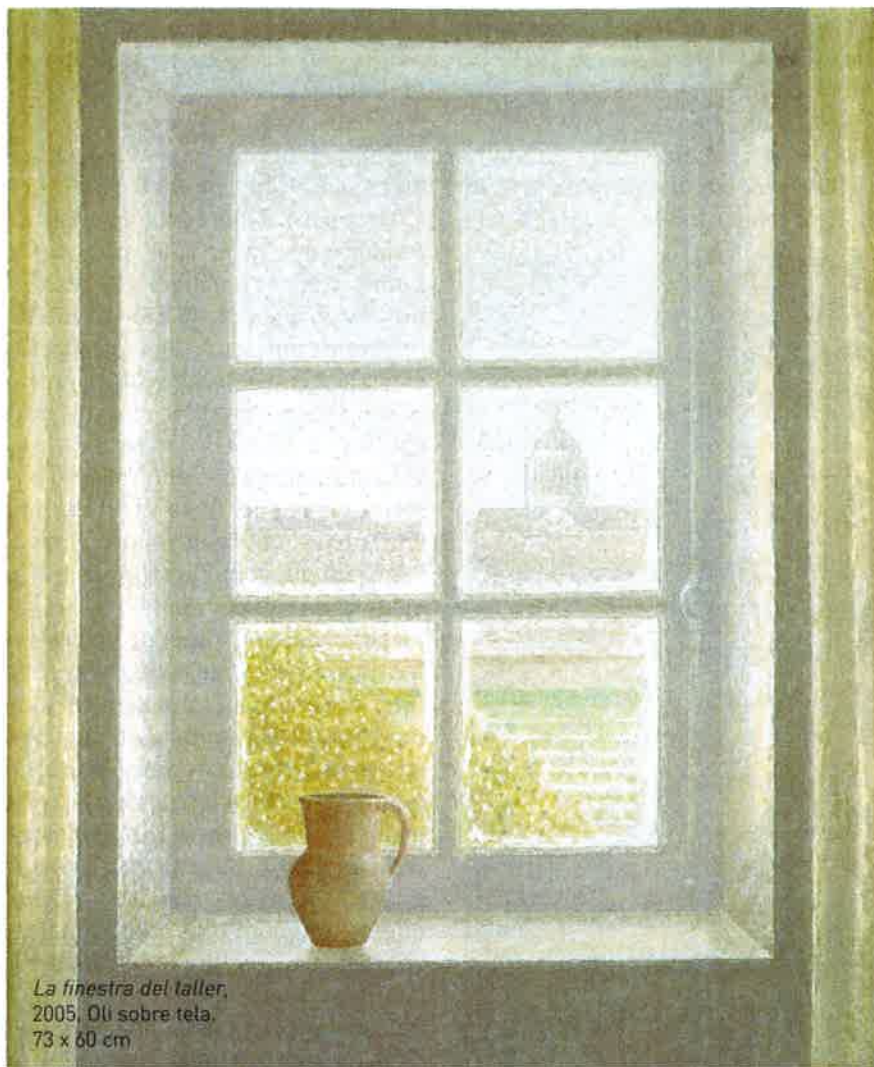
«Cada dia, en desvetllar-me, vaig descobrint en les coses més petites de la vida quotidiana les raons belles i positives que fan desaparèixer les contrarietats dels dies anteriors.» Valls, com Vinyoli, sap que la vida val només per moments inesperats d'intensa felicitat que no podem fer nostra del tot ni retenir-la gaire estona ■

d'un mateix que ni tan sols un mateix pot comunicar si no hi ha un ajut de fora que et doni un cop de mà.» Aquest espai on poder-se retrobar un mateix, el conformen Jünger —amb qui inicia el viatge—, Baudelaire, Descartes, Beckett, Cézanne, Glenn Gould, Eugeni d'Ors, Diderot, Proust..., les converses amb els amics, els petits gestos quotidians, passejos, silencis i músiques. En el camí, s'atura en un fragment preciós de *Carta de Philipp Chandos a Francis Bacon*, d'Hugo von Hofmannsthal: «us prego que sigueu indulgent amb la ximpleria dels exemples que segueixen: una regadora, un rasclat abandonat enmig dels camps, un gos a la llum del sol, el cementiri d'un poblet miserable, un esguerrat, una masoveria, tot això es pot convertir per a mi en el recipient d'una revelació. Cada una d'aquestes coses, i milers de coses com aquestes, damunt les quals la mirada llisca habi-

tualment amb natural indiferència, pot assolir de sobte i en qualsevol moment, sense que jo pugui fer-hi res, un aspecte tan solemne i tan torbador que totes les paraules em semblen pobres per expressar-lo».³

Recupero el llibre *La meva capsula de Pandora*, de Xavier Valls, un preciós homenatge, a l'amistat i a la família, un viatge a tota una vida plena de reflexions poètiques sobre el silenci, el temps alentit, sobre pintar i viure. «Cada dia, en desvetllar-me, vaig descobrint en les coses més petites de la vida quotidiana les raons belles i positives que fan desaparèixer les contrarietats dels dies anteriors.» Segurament, com Vinyoli, sap que la vida val només per moments inesperats d'intensa felicitat que no podem fer nostra del tot ni retenir-la gaire estona. Savi com l'imagino, sap aturar-se i aturar el temps, ni que sigui una mica, perquè sap també, que cada moment és únic i irrepètib i que la vida no és més que un trenat d'esperes. Llegeixo que pot quedar-se extasiat amb els colors ordenats a la paleta, que els veu com una pintura, i descobreixo en una llibreta seva, que li agradava acompanyar els colors, amb adjectius. Em ve a la memòria el nen de mirada innocent, de Simenon, quan, davant els tubs de color que li ensenya el botiguer, immobilitza el temps; busca colors, colors purs, i s'emociona en sentir-ne els noms i en saber que pot barrejar-los en una paleta; solitari com és, té el seu moment de felicitat quan pot escapar-se al mercat de prop de casa seva, senzillament, «per veure».⁴ Valls confessa que per a pintar, necessita el buit que l'envolta. També quietud. Dilata el temps, com el protagonista de *Contra Sainte-Beuve. Records d'una matinada*, de Proust, que amb una sola petita ratlla sobre les cortines, segons sigui més o menys clara, és capaç de viatjar pel temps que fa, la sonoritat del primer tramvia que s'acosta en un dia d'hivern lluminós i glaçat o en un matí d'estiu ple de perfums en l'aire.⁵

«Penso que la mirada del pintor —almenys la meva— pot venir d'aquelles hores d'observació contemplat la llum que acariciava els fruits i les plantes, en aquell jardí, o en els camps

Col·lecció Luisa Galletti

La finestra del taller,
2005, Oli sobre tela,
73 x 60 cm

i marges d'Horta de la meva infància», anota Valls. *Les tres mangranes* és l'última obra que pinta, abans de morir. A les seves naturaleses mortes prefereix anomenar-les *Vida quieta*. «Estic acabant una pintura. Una fruitera amb unes pomes vermelles i roses i unes llimones verdes. La llum tamisada que entra per la finestra il·lumina i dona volum a la ceràmica blanca que reposa damunt el vellut llis d'unes tovalles d'un to daurat. Mentre vaig reprement el meu treball, m'adono que ja són els mateixos objectes els que posseeixen llum pròpia, que els claroscurs del meu model perden importància perquè la seva missió original ha estat transcendida.» Descobreix la pintura de Charadin en una exposició al Grand Palais. Aquelles natures mortes a les quals Diderot finalment s'havia rendit, aquell espai d'amistat, on persones i coses gaudien dels obscurs plaers de

trobar-se uns amb els altres, que deia Proust, el commouen.⁶ També, la recerca de la llum filtrada misteriosament per les finestres que practica Hammershoi, la música o la poètica del seu amic pintor Luis Fernández.

Llisca el temps rere la finestra. De petit, quan havia nevat, la seva mare corria a despertar-lo perquè mirés per la finestra de l'habitació; de jove, i amb aquell París que recorda ennegrit pels fums de les xemeneies, vivia en una petita mansarda en ple Montparnasse. Aquí la llum li arribava d'una finestra que hi havia a la teulada. Després, per sempre més, el seu taller en un edifici del Quai de l'Hôtel de Ville, la llum tamisada i els colors canviant del Sena; també el color mel, en què s'havia convertit París; aquí, rere el vidre, amb la inseparable Luisa, esmorzava cada matí i construïa el dia que tenien per davant o, senzillament, quedava embadalit con-

templant com el gat de la casa –regalat per la filla de Luis Marsans–, des de l'ampit, mirava el Sena. «L'amor pels meus m'ha aportat la serenitat i l'entusiasme». Retrata la Luisa i els seus fills, Manel i Giovanna. En sortir, podem imaginar la quieta reverberació que arriba de *La porta de vidre*. M'acompanya la veu de Gabriel Ferrater, per a qui Valls també té un record especial en les seves memòries. Trio uns versos de *Cambra de tardor*: «Sense enyor se'ns va morint la llum, que era color/de mel, i ara és color d'olor de poma./Que lent el món, que lent el món, que lenta/la pena per les hores que se'n vān/de pressa. Digues, te'n recordaràs/d'aquesta cambra?». ■

NOTES

1. X. VALLS, *La meua caps de Pandora. Memòries*. A cura de Julià de Jòdar. Barcelona: Quaderns Crema, 2003.
2. A. MARÍ, "Xavier Valls en Montauban", *La Vanguardia*, 7-7-1981. El 1982, Antoni Marí, Alejo Carpentier, Vladimir Jankélevitch, Jaime del Valle Inclán i Antonio Bonet Correa escriuen en el catàleg de la gran exposició organitzada a Madrid, primer reconeixement oficial de la seva obra. El 1983, Xavier Valls col·labora amb un dibuix a la revista *Ampit* de Barcelona, il·lustrant un poema d'Antoni Marí. El 1985, després de vint-i-sis anys, torna a exposar, individualment, a la seva ciutat, al Museu d'Art Modern.
3. A. MARÍ, *Llibre d'absències*, Barcelona: Tusquets editors, 2012.
4. G. SIMENON, *La mirada inocente*. Barcelona: Tusquets Editores, 2003.
5. M. PROUST, *Contra Saint-Beuve. Records d'una matinada*. Edició i pròleg d'Antoni Marí i Manel Pla. M'hi porta una de les experiències amb què arrenca el viatge Antoni Marí, *Llibre d'absències*: el suïcidi de l'amic Manel Pla, amb qui havia treballat en la traducció del llibre *Sainte-Beuve*, de Proust. L'escriptor francès em trasllada, tanmateix, a l'exposició de Luis Marsans, a la *Maison de Balzac*, de París, el 1982. Hi presentà la sèrie «Proust, une illustration pour *À la recherche du temps perdu*». Xavier Valls la recorda amb estima, a *La meua caps de Pandora*.
6. A. COMTE-SPONVILLE, *Chardin o la mateixa afortunada*. Textos de Denis Diderot, d'Edmond i Jules Goncourt, i de Marcel Proust. Barcelona: Ed. Nortésur, 2011.

Xavier Valls, *Sotto Voce*

Espai Volart 2. Fundació Vila Casas, Barcelona
Comissària: Glòria Bosch
Fins al 15 de desembre de 2013